

З Р І Т

за місяці: жовтень, листопад, грудень 1949 р.

Характеристика терену.

Ріорже середовище.I. Адміністрація.

В райцентру даних немає.

В хазяньких селах зайняли зміни між працівниками сільської адміністрації.

В с. Саньки бурний голова с/ради Саньківський Теодор з'їзжав назначений головою місцевого колгоспу, а на його місце головою с/ради призначено Городечного, який до того часу був заступником голови с/ради.

В с. Кіотичі секретар с/ради Плякшина Григорій з'їзжав арештований і засуджений, а на його місце назначили більшовиків секретарем Запрія.

В с. Тухоголомі голова с/ради Олена Іван з'їзжав арештований і засуджений, на його місце назначено іншого, чього прізвище поки до не одержано.

В с. Кульматичі бурний голова с/ради з'їзжав арештований і засуджений, на його місце назначено іншого.

В с. Дмитровичі від 1946 р. взагалі не було голови с/ради, а всі функції сповняв сам секретар. В м. жовтні більшовиків назначили секретаря головою с/ради, а на місце секретаря призначили іншого.

Істребітелі.

У звітному часі нараховувалось по селах р-ну 55 істребітелів, крім участкових МД, яких більшовиків назначили з-поміж місцевих істребітелів, або прикріпили своїх скідників. Істребітельні батальйони з місцевого населення є в таких селах: Орковичі, Нікловичі, Голодівка, Вакунів, Дидятичі, Кульматичі, Голчишовичі, Буйковичі, Королин, Тьїрка, Довгоностиська і Солом'янка. В інших селах р-ну істребітельних батальйонів немає, є тільки прикріплені участкові РО МД, які по полагомженні своїх справ виїжджали кожного дня до райцентру.

Завданням всіх тих істребітелів є охорона місцевих колгоспів, але крім того МД живе їх також до операцій проти українського підпільного руху. І так істребітельний батальйон в с. Буйковичі під командою участкового МД переведлив 5 листопада ревізію у господарів цього села за укр. повстанцями. Такі самі ревізії переводили також істребітельний батальйон і в с. Тьїрка, причому проводилися в часі тих ревізій істребітели негріше більшовиків, грабували селян і змушувалися. Напр., в господаря Чапран Андрія в с. Тьїрка істребітели під час ревізій зграбували хліб, масло, яблоска, оріхи, потовкли кухонне начиння, повиллизали молоко, варену страпу і т. п. Подібні випадки мали місце також при ревізіях і в інших господарів цього села: Було завважено також у звітному часі засідки, які робили істребітели на укр. повстанців. Засідки ці тримали істребітели в таких селах, як: Дидятичі, Королин, Орковичі і Тьїрка.

2. Стан охорони району.

У звітному часі на терені р-ну нараховувалось ок. 50 чел. погранвійськ і ок. 50 чел. військ МД. Даних про командний склад погранвійськ і військ МД не одержано.

Завданням погранників є перевірка документів всім особам, які посувають в сторону кордону. Контрольними пунктами для тих погранників при перевірці документів є залізнична станція Судова Биня

і "Комарова гора" / в самому райцентрі / на шосе Львів - Тернопіль. Крім перевірки документів награничники ці робили ночами стежі в райцентрі, а також брали участь в операціях проти українського підпілля. У звітному часі було завважено в операціях проти укр. підпілля нового оперативника МГБ Золоткова, який зі своєю групою оперував в с. Твірка і ін. Згадані війська МГБ в розподілені на групи в числі від 9-12-чол. і до кожної такої групи в прикріпленій оперативник МГБ. Крім акцій проти підпілля згадані групи брали активну участь у закріпленні колгоспів по селах, в ревізіях за збіжжям і організуванні істребительних батальйонів по селах р-ну з місцевого населення. Большевики ті-у відомі до місцевого населення поводилися не-бандитськи, були і грабни, але лише від руки нечало. Напр., в першій половині м. листопада в с. Твірка один лейтенант /прізвище невідоме/ в групі МГБ Золоткова побив господаря Ромась Андрія, його жінку і сестру з тієї причини, що біля його будинків большевики отримали з повстанцями, які в той час переїздили фіром дорогою. Побитий господар пролежав один тиждень у шпитаці.

Крім істребительних батальйонів, про які згадувалося вище, інших військ по селах р-ну немає.

3. Господарство.

Колгоспи.

Формально організовані колгоспи большевиками в по всіх селах, але активними в дике деякі колгоспи. Таким активним колгоспом уважали большевики колгосп ім. Сталина в с. Дядиччі, але і цей колгосп у порівнянні з одноосібним господарюванням залишився далеко позаду. Згадане село нараховує разом з фільварковими землями 600 га/рної площі і при одноосібному господарюванні чоловік цієї площі була об'єднана своєчасно озимими культурами. Колгосп цей об'єднаний лише 1/3 частину цієї площі озимими культурами, і то-же в другій половині листопада і грудні. Посіви ці були проведені на зоранті стерні без жодних погноїв. Побачивши цю роботу колгоспники з цього села висловлювалися, що "і так задармо отється це зерно, бо при такій обробці нічого не вродиться". Ті інші поля, призначені під посів ярки культур, залишилися на зиму облогом.

В інших колгоспах по селах р-ну було завважено при посівах озимих культур це гірший стан господарювання. В таких селах, як Тулиголови, Ролосків, Стоянци і інші, площа посівних колгоспами озимих культур становить від 10-15-га. При індивідуальному господарюванні таке село як Стоянци засівало озимими культурами ок. 100 га площі, а також вся площа призначена під посів ярки культур була вже від зими відповідно приготовлена до весни. У всіх цих колгоспах не збрали всіх ярки культур посівних весною, частина їх залишилася на полі, як також гнилі в коницях скошені сіна.

В інших селах селяни вели дальше протиколгоспну боротьбу, деяку частину своїх ланів позасівали озимими культурами в індивідуальний спосіб, а всі інші поля, які большевики призначили для організованого колгоспу і заборонили селянам їх обробляти, залишилися лежати через зиму облогом. Ті ці посіви озимих культур селяни проводили крадькома, коли не було в селі большевиків, а були і випадки, що сіяли нічого. В цей спосіб сіяли селяни в сс. Кистичі, Самки, Ролосків і ін.

Контингент.

У звітному часі большевики заставляли по всіх селах селян виконати наложені контингенти м'ясо-і-молокопоставки. Кожного дня виїздили з райцентру озброєні групи адміністративних працівників в числі до 7 осіб і при допомозі поліційних органів за не-здачу цих контингентів грабили

селян і штрафували грошовими карами. Напр., в с. Мистичі за нездачу належного контингенту молока від одної корови більшовики штрафували Городечного Андрія на суму 5 000 крб. і загрозили, що коли господар не зложить призначеної йому карі, заберуть йому останню корову і інші речі хатньої обстановки. Згаданий господар цю кару заплатив, але не зважачи на це більшовики зграбували йому останню корову і не звернули.

П о д а т к и .

В подібний спосіб стягали більшовики у звітному часі по селах р-ну також сільськогосподарський податок, колосницький і ін. Селяни, щоб сминути випадків грабежі, старалися сплачувати всі згадані податки самі. Хто не сплатив податків, більшовики грабували йому навіть останнє убрання і зараховували по дуже низькій ціні. Такі випадки мали місце в с. Мистичі у господарів Новицького Василя, Замрій Сафата і ін. В подібний спосіб стягали податки також і по інших селах.

4. П р о м и с л .

З промислових підприємств в райцентрі працювали негольня, два млини, пекарня і МТС. Точніших даних про діяльність цих підприємств і величину продукції не одержано.

З промислових підприємств по селах р-ну є: в с. Стоянци млин, в с. Никлоновичі млин, в с. Вагорода млин і в с. Макунів торфзагод. Всі ці млини перемелювали збіжжя поодиноким господарям і за переміл брали відсоток збіжжям. Знова млин в с. Стоянци перемелював цілий час державне збіжжя. Про кількість продукції торфу даних не одержано.

Крім згаданих підприємств по селах р-ну інших немає.

5. Т о р г і в л я .

З райцентру даних не одержано.

По селах р-ну є 5-та ССТ, які збирали товари з райспоживспілки і розподілювали поміж підлеглі їм сільські кооперативи. ССТ-а в таких селах: Стоянци, Никлоновичі, Шенеровичі, Туляголови і Дидятичі. Крім приділених товарів ССТ кожна сільська кооператива не може закуповувати товарів в інших джерелах. Останньою сільською кооперативою домагалися від ССТ приділу харчових товарів і ССТ вносили в цій справі запит до райспоживспілки, але згаданих товарів для сільських кооператив поки що не признано.

6. Ш к і л ь н и ц т в о .

В перших днях нового навчального року в СМ райцентру виступив з промовою перед учнями 7-ий секретар райпарткому Кисельов і між іншим висловився: "... В нашій радянській школі будуть могли навчатися лише ті учні, які ввійдуть до піонерських і комсомольських організацій. - Ті інші, які не ввійдуть до піонерів чи комсомолу, можуть заздалегідь зайняти школу та йти на село пасти корови..." По цих словах учні старших класів підняли в приміщенні шум і не хотіли вже даліше слухати промовця.

В сільських школах існують піонерські організації створені самими вчителями для їхнього звітування в райцентрі. Дійсних піонерських організацій по селах не завважується.

7. К у л ь т у р н е ж и т т я .

В сс. Дидятичі, Дмитровичі, Шенеровичі, Голоотків, Королині і Орло-вичі відбуваються у звітному часі по клубках забави з танцями, які організували завідувачі цих клубків і місцеві істребітели. Крім цих забав до цих клубків дуже часто приїздила кінопересувка і висвітлювала кінофільми. До інших сільських клубків згадана кінопересувка заїздила дуже рідко тому, що селяни не хочуть ходити на висвітлювані кінофільми. У всіх інших клубках крім перепроводжуваних мітингів коло закріплення колгоспів і виконання адміністративних доручень, інших проявів діяльності не завважено.

II. Пропаганда.

У звітному часі більшовики намагалися поширювати свою пропаганду між населенням району при допомозі своєї преси. З тією метою більшовики не тільки о згоду відрахоували всім тим особам, які працюють по різних державних підприємствах чи установах, а також родинам, які побирають гроші зі "соцзабез", відповідну суму на передплату газет. Крім того на кожне село призначили відповідний контингент газет і зобов'язали голів с/рад і секретарів збирати підписи і гроші на їх заплату. Однак селяни ці більшовицькі газети читають дуже мало, а як читають, то лише останню сторінку, де є поміщені деякі статті з міжнародного життя.

Крім вареної пропаганди при допомозі преси більшовики переводили по селах мітинги, на яких крім різних інших справ не забули згадати і про "бандитів", яких називали "зрадниками народу", "американськими вислужниками" і закликали населення їх викривати та повідомляти МГБ-МВД. Всі ці мітинги відбувалися по більшій часті в неділі і свята.

12. Ворожі засідки.

Засідки.

У звітному часі більшовики переводили засідки в кожному селі, а в таких селах, як Мокряни Мали, Дидятичі, Макунів, Мистичі, Ролчиновичі, Дмитровичі і Шемеревичі тримали більшовицькі засідки майже кожної ночі. Крім цих засідок в деяких селах більшовики переводили також нічні ревізії.

Арештування.

У звітному часі більшовики арештували на терені р-ну 34 чол., з того 28 чол. заарештовано, всі інші звільнені.

Вироби.

В с. Мистичі більшовики вивезли на Свбп із сс. Мокряни Великі і Мали 36 родин. Статистика вивезених осіб поки до не одержано.

Грабежі.

У звітному часі більшовики розграбили на терені р-ну 27 господарств, з яких забрали весь рухомий і нерухомий інвентар, все збіжжя, яке було на стодах, речі катньої обстановки і т. п.

Різні зв'язки.

В м. серпні один господар /прізвище невідоме/ із с. Стояки виправдав свого коня в поле наніч. Тертячки до села він ввійшов на більшовицьку засідку. Більшовики підлупости його близько і застріляли.

Наше середовище.

I. Поставля мас до ворога.

В с. Мистичі учасковий РО МВД Гокіцький зайшов одного дня до господаря Деревецького Степана і приказав йому Іхати з ним на форшан. Господар цей відмовився і зазначив, що з ним він не поїде. І хоч учасковий побив його до крові, господар цей на згаданий форшан таки не поїхав.

В с. Тулигосин відбувався одного дня мітинг, на якому порушувалися різні колгоспні справи. Коли один більшовик у своїй мові почав закликувати зібраних на мітингу колгоспників "дасливе і зможе колгоспне життя", піднявся один колгоспник і зазначив: "Не, що ви говорите, неправда. Я працював в колгоспі через ціле літо, а одержав лише за ту працю 50 кг зерна і тим зерном я не виживу з родиною..." Більшовик цей зараз в присутності всіх інших колгоспників записав прізвище цього колгоспника.

96

Під час осінньої постійної кампанії господарі в с. Твірка втікали цілий час з кінами на другі села, щоб в цей спосіб не дати більшови-кам обійсти своїх шель, які були забрані до колгоспу. Цими втечами гос-подарі зірвали назначений план посіву озимих культур місцевим колгос-пом. До першого снігу, який впавав у м. листопаді, колгосп посіяв лише 8 ц жита, а пшениці взагалі не посіяв. В подібний спосіб були зірвані також плани посіву озимих культур і по інших колгоспах.

В с. Санники господар Павло сказав до присутніх під о/радою людей; до "радгладу має десь..." За це його більшовики нізміне арешту-вали і засудили на 3 роки в тюрми.

У звітному часі більшовики судили в райцентрі одного директора район-ної установа /прізвище невідоме/ родом із східних областей. На засуді цей директор кричав до більшовиків: "Судіть мене не на 15, а на 25 років і дочекаюсь того часу, ко вийду, а на мес місце посадять вас..."

2. По старому має до нового руху.

Одна стара жінка при стрічі з повстанцями сказала: "Голіла б я знати, як ви. Я вже стара, а вас це треба." Приходіть до мене частіше і квартируйте. Під мене ніхто нічого не довідається, не будуть знати секоти і вас не розплатять..."

Коли до одного господаря зайшли повстанці, він дуже втішився, по-гостив їх і почав з ними розмовляти. По кількох годинах часу повстанці почали збиратися і хотіли відходити, але згачив господар їх не хотів відпустити, казав їти спати на стриж і квартирувати через день у нього

В одному селі вчором підійшов господар до хлопців, які стояли на дорозі, і сказав: "Чого тут стоїте? Ви повинні помагати повстанцям у боротьбі. Трохи ми старі поможемо, а трохи ви і буде легше для пов-станців..."

4. Вірої сено відання.

Одної неділі в м. грудні в с. Столиці увійшло до церкви під час бого-служення двох мб-постів, переглянули всі закутки, пішли аж закрестів і були там ок. 15 хвилин. Відтак вийшли і переходили поміж зібраних лю-дей у церкві голосно сміялися. Вийшли на подвір'я під церкву і один з них пустив з автомата одну чергу. За хвилину прийшло ще більше більшо-виків і всі вони чекали під церквою до того часу, поки люди почали ви-ходити з церкви. Всіх людей задержали зарок під церквою і зробили мі-тинг щодо злочі молока та м'яса державі.

5. Санітарний стан.

В селах Мокряки Великі і Малі у звітному часі позрився тиф. Хворі лічилися вдома. Крім місцевої санітарки до хворих не приходив ніхто. Померло на тиф дві особи.

В с. Мистичі участковий МД Рокіцький заразив одну дівчину венерич-ною недугою.

6. Господарський стан.

Під час жнив селяни забезпечили себе хлібом, виходили в поле, обто-кали збіжжя, а зерно закопували де хто міг, в полі, в лісі і по госно-дарських будинках.

7. Суспільна економіка.

У звітному часі дано для одної родини підвільника 100 кг пшениці і 100 кг муки; для одної бідної родини дано 100 кг жита.

12. Наві зверати.

Дня 6 жовтня на застуді, яку тримали більшовики на присілку Фільварок /с/рада Волчиловичі/ зівстав ранений д. Бреш. Відступавши поміж будинки він відстрілявався, а відтак не маючи надії на вихід застрілявся.

47

7 ч. груди бойовики окружили в с. Шахунів в одній хаті двоє дезертирів Кравця Нестора і Назилка Нестора і почали стріляти по хаті. Дезертири викинули з хати гранати і намагалися прорвати городий перетень. При прорві бойовики їх постріляли. Тіла збитки забрали до райцентру.

Постій, дні 31.12. 1949 р.

/ А р с е н /